

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 5. 2021. Issue 1-2.

CIP - Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem **782**.

MJSS

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 5. 2021. Issue 1-2. Podgorica, December 2021.

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 5. 2020. Issue 1-2. Podgorica, December 2021.

CONTENTS:

MONTENEGRIN-OTTOMAN BORDER RELATIONS AFTER THE BERLIN CONGRESS OF 1878

Ivan TEPAVCEVIC p. 7

AUSTRO-HUNGARIAN INTELLIGENCE SERVICE IN MONTENEGRO (1914–1916)

Milan SCEKIC p. 21

INDEX OF THE CYCLE OF MONEY-THE CASE OF MONTENEGRO

Constantinos CHALLOUMIS p. 41

THE ROLE OF THE MONTENEGRIN PROSECUTOR'S OFFICE IN THE CASE OF DEPORTATION OF REFUGEES

Balša DELIBASIC p. 59

PERCEPTION ON JULY 13 IN MONTENEGRIN NEWSPAPERS AFTER THE WAR OF THE 1990s

Vukadin NISAVIC p. 81

THE BRITISH EMPIRE'S INTEGRATION OF PRECOLONIAL NIGERIA INTO THE BRITISH COLONIAL ECONOMY AND ITS CONSEQUENCES

Olawale Olufemi AKINRINDE, Abdullah Abdulazeez OSUWA p. 99

REVIEWS:

SCIENTIFIC CONFERENCE: POST-SOCIALIST IDENTITY OF MONTENEGRO

Jovan MUHADINOVIC p. 115

A CAPITAL WORK OF UNIVERSAL VALUE–Presentation of the book: The red idea of Montenegro

Milan SCEKIC p. 121

ABOUT METHODOLOGY, STRUCTURE, CONTENT – Presentation of the book: Modern History of Montenegro 1988–2017

Zivko ANDRIJASEVIC p. 127

FLOOD, EARTHQUAKE, SMOG – Presentation of the proceedings:

Contributions to the ecohistory of Bosnia and Herzegovina in the 20th century

Minela RADUSIC p. 135

THE FIRST PRESIDENT OF SLOVENIA– Presentation of the book: Milan Kučan - The first president of Slovenia

Amel DURUTLIC p. 141

THE ALTERNATIVE – Presentation of the book: An alternative history of Serbia

Milan SCEKIC p. 147

PROCEEDINGS: MONTENEGRO THREE DECADES AFTER THE DEMOLITION OF THE BERLIN WALL

Vukadin NISAVIC p. 153

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS p. 159

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 5. 2020. Issue 1-2. Podgorica, December 2021.

SADRŽAJ:

POGRANIČNI ODNOSI IZMEĐU CRNE GORE I OSMANSKOG CARSTVA NAKON BERLINSKOG KONGRESA 1878.

Ivan TEPAVČEVIĆ str. 7

AUSTROUGARSKA OBAVJEŠTAJNA SLUŽBA U CRNOJ GORI (1914–1916)

Milan ŠČEKIĆ str. 21

INDEKS KRETANJA NOVCA-SLUČAJ CRNE GORE

Constantinos CHALLOUMIS str. 41

ULOGA CRNOGORSKOG TUŽILAŠTVA U SLUČAJU DEPORTACIJA IZBEGLICA

Balša DELIBAŠIĆ str. 59

PERCEPCIJA 13. JULA U CRNOGORSKIM NOVINAMA NAKON RATA DEVEDESETIH

Vukadin NIŠAVIĆ str. 81

INTEGRACIJA PRETKOLONIJALNE NIGERIJE U BRITANSKU KOLONIJALNU EKONOMIJU I NJENE POSLJEDICE

Olawale Olufemi AKINRINDE, Abdullah Abdulazeez OSUWA str. 99

PRIKAZI I OSVRTI:

NAUČNA KONFERENCIJA: POST-SOCIJALISTIČKI IDENTITET CRNE GORE

Jovan MUHADINOVIĆ str. 115

KAPITALNO DJELO UNIVERZALNE VRIJEDNOSTI– Prikaz knjige:
Crvena ideja Crne Gore

Milan ŠČEKIĆ str. 121

O METODOLOGIJI, STRUKTURI, SADRŽAJU – Prikaz knjige:

Moderna istorija Crne Gore 1988–2017

Živko ANDRIJAŠEVIĆ str. 127

POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG – Prikaz zbornika radova:

Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću

Minela RADUŠIĆ str. 135

PRVI PREDSJEDNIK SLOVENIJE – Prikaz knjige:

Milan Kučan – Prvi predsjednik Slovenije

Amel DURUTLIĆ str. 141

ALTERNATIVE – Prikaz knjige: Alternativna istorija Srbije

Milan ŠČEKIĆ str. 147

ZBORNIK RADOVA: CRNA GORA TRI DECENIJE NAKON RUŠENJA

BERLINSKOG ZIDA

Vukadin NIŠAVIĆ str. 153

UPUTSTVA ZA AUTORE str. 159

Review

POPLAVA, ZEMLJOTRES, SMOG

Prikaz zbornika radova: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću.
Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje; Udruženje za modernu historiju
urednik Amir Duranović, Sarajevo, 2020, 281 str.

Minela RADUSIC

Univerzitet u Sarajevu, Odsjek za istoriju,
Franje Račkog 1, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
email: minela.radusic@ff.unsa.ba

Nakon što je prvo izdanje zbornika „Poplava, zemljotres, smog: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću” (2017), nastalo kao rezultat napora da se vidici bosanskohercegovačke historiografije obogate novim, manje aktualnim ali izuzetno značajnim ekološkim temama, pobudilo pozitivne reakcije stručnog ali i šireg čitalačkog kruga Bosne i Hercegovine i njenoga susjedstva, kolegice i kolege povjesničari koji su ujedno bili i autori prvobitno objavljenih tekstova, opredijelili su se da Zbornik u novom formatu učine dostupnim naučnoj javnosti. Drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje publicirano je 2020. godine u okviru projekta Historiografija i nacionalizam. U isto vrijeme kada su Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću ponovo izašli iz štampe, prostor Zapadnog Balkana, Evrope i Svijeta suočavao se sa pademijom koronavirusa, snažnim zemljotresima, te drugim prirodnim nedaćama koje su težište sa dominantnih historiografskih narativa skrenule na nedovoljno istražene i u povijesnom diskursu manje prisutne teme, pokazujući na taj način važnost njihovog izučavanja. Pitanja čovjekovog odnosa prema okolišu, kao i pitanja velikih prirodnih nepogoda koje se periodično i ciklično događaju kroz povijest, a kojima se Zbornik suštinski bavi, nisu pitanja koja se tiču samo prošlosti. Pored toga što se reflektiraju na sadašnji trenutak, njihove posljedice upozoravaju buduće generacije na važnost podizanja ekološke svijesti, te ukazuju na neophodnost razvoja strategija i mehanizama za zaštitu od prirodnih nesreća u budućnosti. U tome smislu, pet historiografskih tekstova koji

čine sadržinu ovoga Zbornika, osim što predstavljaju referentnu tačku za otvaranje novih perspektiva unutar bosanskohercegovačke historiografije, imaju posebnu vrijednost.

Prvi u nizu, rad je Amira Duranovića „Poplava, zemljotres, smog: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. Stoljeću” (13–26) u kome se čitateljstvo upoznaje sa počecima čovjekovog zanimanja za prirodu i prirodno okuženje, te se na koncizan način predstavlja razvojni put povijesti okoliša od najranijeg razdoblja do konca 20. stoljeća. Iako su antički pisci Herodot, Tukidid, Plinije Stariji, kao i drugi njihovi savremenici bili zainteresirani za prirodni ambijent, a njihov primjer slijedili srednjovjekovni učenjaci, ekohistorija se do početka 20. stoljeća nije etablirala kao zasebna znanstvena disciplina. Kako počeci njenog najznačajnijeg zamaha koincidiraju sa velikim industrijskim razvojem, Duranović objašnjenje za utemeljenje ovog zasebnog pristupa u historijskoj nauci, pronalazi u nastojanjima da se posljedice i štetni efekti, koje je proces industrijalizacije ostavio na prirodni okoliš i zrak, smanje. Pojašnjavajući uzroke zbog čega se nakon Drugog svjetskog rata istraživački centar sa evropskog kontinenta pomjerio u SAD, te zbog čega su američki povjesničari za mnoge danas referentna imena u ovom segmentu historijske nauke, na drugoj razini rada se daje pregled rezultata njihovih najznačajnijih istraživanja, te se ukazuje na razlike u metodološkom pristupu dvije usko vezane znanstvene discipline: povijesti okoliša (history environment) i ekološke povijesti (ecological history). Na koncu, autor fokus sa svjetske skreće na regionalnu i bosanskohercegovačku znanstvenu sredinu, te nastoji utvrditi njihove početke i domete istraživanja u oblasti ekohistorije. Cijeneći vrijednost poduhvata koji su hrvatski znanstvenici okupljeni oko projekta Triplex Confinium poduzeli, zaključuje da je ovaj korak bio polazišna tačka za razmišljanje o novim pravcima razvoja historiografijā u regionima centralne i jugoistočne Evrope.

Radovi Enesa Omerovića „Velike poplave u Bosni i Hercegovini (1918–1941)” (27–100) i Vere Katz „Poplave u Bosni i Hercegovini – Posljedice i pokušaji zaštite (1965–1976)” (101 – 154) rezultat su nastojanja autorā da problematiku velikih riječnih poplava, koje su u domenu multidisciplinarnog istraživanja, smjeste u historiografski okvir. Omerović u svome radu polazi od definiranja pojma velikih, historijskih, i katastrofalnih poplava, te pojašnjava da je za vjerodostojne kriterijume klasificiranja poplave, kao velike prirodne nesreće, nužno uzeti u obzir ne samo maksimalne vodostaje na bosanskohercegovačkim rijekama nego i veličinu i obim

poplavljenog prostora, kao i štetu koje je izlivanje riječne vode prouzrokovalo. Na temelju relevantne izvorne građe prikupljene u nekoliko arhivskih institucija kao i odabраних primjera iz štampe, konstatira da se tri povijesna slučaja poplava iz 1925. 1932. i 1934. godine, prema ranije definiranim parametrima, mogu smatrati velikim i katastrofalnim. Rekonstruirajući svaki slučaj zasebno, u drugom dijelu rada se analiziraju koraci koje su lokalni organi poduzeli u pravcu saniranja štete, te se propituju mjere za ublažavanje dugotrajnih posljedica. Kako je sistem odbrane od poplava u Bosni i Hercegovini u periodu između dva svjetska rata bio tek u povoju, analiza odabраних slučajeva potvrdila je nespремnost lokalnih organa da se sa prirodnom nedaćom izbore na zadovoljavajući način, budući da se njihova borba svodila na spašavanje i evakuaciju ljudi, stoke i pokretne imovine, dok se o nadoknadi štete i izgradnji odbrambenih objekata, koji bi spriječili buduće poplave, trebalo razmišljati kasnije. Pored velike materijalne štete i pustoši koju su ostavljale na ugroženim prostorima, poplave su dugoročno gledano, ipak bili pokretači pozitivnih promjena budući da su utjecali na izgradnju svijesti „o potrebi održavanja, izgradnje i proširenja odbrambenih objekata”, te su bili uzročnikom izmjene „odnosa lokalnog stanovništva na ugroženim područjima prema vlastitoj sigurnosti.” (79) Za razliku od Omerovića koji je težište istraživanja usmjerio na propitivanje (ne)spремnosti lokalnih organa u sučeljavanju sa poplavama u međuratnom razdoblju, Vera Katz se u svome tekstu fokusirala na posljedice koje su na bosanskohercegovačko društvo ostavljale poplave u drugoj deceniji poslije Drugog svjetskog rata, kao i mjerama poduzetim u pravcu saniranja načinjene štete. U definiranju fenomena poplave, Katz se opredjeljuje za drugačiji koncept definicije pokazujući na taj način da je isto pitanje i u okvirima historijske znanosti moguće promatrati na različit način. U radu se na odabраним primjerima poplava iz 1965, 1975, i 1976. godine nastoji propitati koliko su ova zbivanja utjecala na privredno-ekonomski i politički razvoj jedne društvene zajednice, te koliko su ona bila limitirajući faktor u različitim segmentima bosanskohercegovačkog društva. Naglašavajući finansijske gubitke prouzrokovane izlivanjem riječnih tokova, autorica ističe da je u samo jednoj deceniji iznos štete premašio 13 milijardi dinara, dok je vrijeme koje je bilo potrebno uložiti za saniranje posljedica mnogo skuplje i duže. Iako je jugoslavensko političko rukovodstvo bilo svjesno ovog problema, nastojeći ga riješiti brojnom zakonskom regulativom, ustavno-političke promjene koje su nadležnost rješavanja problema prebacile na republičke organe, te nedostatak finansijskih sredstava, nisu dopustili adekvatne rezultate u praksi.

Kako je i zbog čega Sarajevo početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća zapalo u ekološku katastrofu? Da li su i u kojoj mjeri procesi industrijalizacije i urbanizacije mogli ostaviti posljedice na okoliš grada? Kakve su konzekvence industrijskih postrojenja na kvalitet zraka, te zbog čega je Sarajevo postalo balkanski London? – samo su neka od pitanja kojima se u prvom dijelu rada „Od ekološke katastrofe do Olimpijskog grada Sarajevo 1971–1984” (155–204) bavi Aida Ličina Ramić. Pored zagađenog zraka, Sarajevo se početkom sedamdesetih godina prošloga vijeka, suočavalo i sa problemima neregularnog vodosnabdijevanja, koje je za posljedicu imalo pojavu različitih zaraznih oboljenja, te sa problemima bespravne gradnje naselja, kao i nezakonitog odlaganja otpadnih voda u riječna korita. Transformacijski put kojim se od ekološke katastrofe do olimpijskog grada Sarajevo kretalo od 1971. do 1984. godine – Ličina Ramić nastoji rekonstruirati u drugom dijelu rada. Apostrofirajući važnost sarajevskog Projekta zaštite čovjekove okoline kao presudnog čimbenika za uspješnu organizaciju XIV Zimskih olimpijskih igara, autorica ističe da se ovim projektom Sarajevo upisalo zlatnim slovima na mapi zimskog turizma, te da se bez njegove uspješne finalizacije olimpijske igre nikada ne bi ni realizirale. Vješto izbjegavajući zamku selektivnog pristupa u ocjeni, Ličina Ramić blagu prednost za uspješnu provedbu Projekta daje Međunarodnoj banci za razvoj iz Washingtona, no ne ignorira ni zasluge predstavnika lokalne industrije. Smatra da su oni zapravo bili njegovi stvarni pokretači, budući da su u to vrijeme blisko surađivali sa istaknutim bosanskohercegovačkim političarima, koji su obnašali visoke pozicije, ne samo na republičkoj nego i na saveznoj razini.

Pitanje zemljotresa, koji je prostor Banje Luke pogodio u posljednjim mjesecima 1969. godine, problematizira posljednji rad („Političke posljedice zemljotresau Bosanskoj krajini 1969. godine”)(205–277) u ovome Zborniku. Primarno interesirajući se za društveno-političke posljedice ovog prirodnog fenomena, Dino Dupanović na temelju arhivske građe i odabranih primjera iz štampe vjerodostojno rekonstruira sve aspekte pruzročenih šteta od ljudskih stradanja do materijalnih gubitaka. Pored toga što je doveo do smrtnih ishoda, porušenih domova, školskih ustanova, privrednih i drugih objekata, zemljotres je pokrenuo i lavinu političkih previranja, ključnih za razumijevanje odnosa unutar Saveza komunista Bosne i Hercegovine, ali i odnosa na široj, jugoslavenskoj razini. Tako se pitanju obnove Bosanske krajine pristupalo na način da se banjalučki potres komparirao sa sličnim udarom koji je nekoliko godina ranije pogodio Skoplje, iako političke i ekonomske prilike 1963. godine ni izbliza nisu bile slične društveno-političkim kretanjima u

Jugoslaviji koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina. Pored toga što su postale sredstvo političkog obračuna između jugoslavenskih republika, polemike o obnovi Banje Luke postale su centrom rasprava unutar bosanskohercegovačkog rukovodstva, što Dupanović plauzibilno oslikava kroz konfrontirane odnose između Osmana Karabegovića i Hajre Kapetanovića i bosanskohercegovačkog partijskog rukovodstva sa tada Brankom Mikulićem na čelu.

Osim što baca svjetlo na jedan značajan i potpuno zanemaren segment bosanskohercegovačke prošlosti 20. stoljeća, zbornik „Poplava, zemljotres, smog: Prilozi ekohistoriji Bosne i Hercegovine u 20. stoljeću” predstavlja nemjerljiv doprinos počecima razvoja ekohistorije u Bosni i Hercegovini. Svi prezentirani tekstovi koji čine njegovu sadržinu, pokazatelj su kako jedna tema iz domena interdisciplinarnog i multidisciplinarnog istraživanja uz primjenu historijskog metoda i korištenje vrijedne arhivske građe, može postati dobra osnova za kreiranje novih pravaca unutar bosanskohercegovačke historiografije.